

BELGISCHE SENAAT

ZITTING 2008-2009

4 FEBRUARI 2009

Wetsvoorstel tot wijziging van het Rechtelijk Wetboek met het oog op de afschaffing van het automatisch ten laste leggen van de eisende partij van alle kosten in geval van eenzijdige aanvraag tot echtscheiding

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE VOOR
DE JUSTITIE
UITGEBRACHT DOOR
DE HEER DELPÉRÉE

I. INLEIDING

Onderhavig wetsvoorstel valt onder de facultatief bicamerale procedure en werd op 15 oktober 2008 in de Senaat ingediend.

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2008-2009

4 FÉVRIER 2009

Proposition de loi modifiant le Code judiciaire visant à supprimer la mise à charge automatique de l'entièreté des dépens à la partie demanderesse en cas de requête unilatérale en divorce

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE
PAR
M. DELPÉRÉE

I. INTRODUCTION

La présente proposition de loi, qui relève de la procédure facultativement bicamérale, a été déposée au Sénat le 15 octobre 2008.

Samenstelling van de commissie / Composition de la commission :

Voorzitter / Président: Patrik Vankunkelsven.

Leden / Membres :

CD&V	Sabine de Bethune, Hugo Vandenberghe, Pol Van den Driessche, Tony Van Parys.	Wouter Beke, Dirk Claes, Nahima Lanjri, Els Schelfhout, Elke Tindemans.
MR	Alain Courtois, Marie-Hélène Crombé-Bertom, Christine Defraigne.	Berni Collas, Alain Destexhe, Philippe Monfils, François Roelants du Vivier.
Open Vld Vlaams Belang	Martine Taelman, Patrik Vankunkelsven. Hugo Coveliers, Anke Van dermeersch.	Roland Duchatelet, Marc Verwilghen, Paul Wille. Yves Buysse, Jurgen Ceder, Joris Van Hauthem.
PS sp.a	Christophe Collignon, Philippe Mahoux. Guy Swennen, N.	Safia Bouarfa, Joëlle Kapompolé, Philippe Moureaux. Johan Vande Lanotte, Myriam Vanlerberghe, André Van Nieuwkerke.
CDH Écolo	Vanessa Matz. Carine Russo.	Francis Delpérée, Jean-Paul Procureur. José Daras, Josy Dubié.

Zie:

Stukken van de Senaat:

4-1115 - 2008/2009:

Nr. 1: Wetsvoorstel van de heer Mahoux.

Nr. 2: Amendementen.

Voir:

Documents du Sénat:

4-1115 - 2008/2009:

Nº 1: Proposition de loi de M. Mahoux.

Nº 2: Amendements.

De commissie voor de Justitie heeft het onderzocht op haar vergaderingen van 21 januari en 4 februari 2009, in aanwezigheid van de staatssecretaris voor Gezinsbeleid.

II. INLEIDENDE UITEENZETTING VAN DE INDIENER VAN HET WETSVOORSTEL

De heer Mahoux onderstreept dat voorliggend wetsvoorstel er komt na arrest nr. 137/2008 van 21 oktober 2008 van het Grondwettelijk Hof, dat geoordeeld heeft dat de kostenregeling van artikel 1258, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, zoals vervangen bij de wet van 27 april 2007 betreffende de hervorming van de echtscheiding, ongrondwettelijk was. Bij een echtscheiding wegens onherstelbare ontwrichting na een eenzijdige aanvraag (artikel 229, § 3, van het Burgerlijk Wetboek), moet de partij die de echtscheiding aanvraagt alle kosten dragen.

De indiener stelt voor aan die discriminatie, waarop het Grondwettelijk Hof heeft gewezen, een einde te maken door de regel toe te passen van het omslaan van de kosten, zoals bepaald in artikel 1017 van het Gerechtelijk Wetboek.

III. ALGEMENE BESPREKING

De heer Swennen steunt het voorliggende wetsvoorstel en sluit zich aan bij de motivering ervan. Spreker weet uit de praktijk dat de huidige regeling vaak wordt ervaren als staande haaks op het rechtsgevoel dat is ontstaan na de invoering van de schuldenloze echtscheiding.

Daarenboven lijkt de bestaande bepaling een persoon die zich nestelt in de feitelijke scheiding en aldus weigert mede te werken aan een akkoord of onderlinge toestemming, te honoreren. Dit is niet compatibel met de « akkoordcultuur » en de fundamentele principes die door de wetgever in de vorige legislatuur werden vooropgesteld bij de nieuwe echtscheidingswetgeving.

Voorliggend voorstel kan aldus worden beschouwd als de afwerking van de eigenlijke geest van de nieuwe wetgeving inzake echtscheiding.

Mevrouw Taelman beaamt dat een probleem is ontstaan naar aanleiding van het arrest nr. 137/2008 van 21 oktober 2008, waarbij wordt gesteld dat het in het geding zijnde verschil in behandeling tussen §§ 1 en 3 van artikel 229 van het Burgerlijk Wetboek niet redelijkerwijze wordt verantwoord en dat bijgevolg artikel 1258, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt.

La commission de la Justice l'a examinée lors de ses réunions des 21 janvier et 4 février 2009, en présence du secrétaire d'État à la politique des Familles.

II. EXPOSÉ INTRODUCTIF DE L'AUTEUR DE LA PROPOSITION DE LOI

M. Mahoux souligne que la proposition de loi à l'examen fait suite à larrêt n° 137/2008 du 21 octobre 2008 de la Cour constitutionnelle, laquelle a estimé que le régime des dépens prévu à l'article 1258, alinéa 2, du Code judiciaire, tel qu'il a été remplacé par la loi du 27 avril 2007 réformant le divorce, était inconstitutionnel. En effet, en cas de divorce pour cause de désunion irrémédiable à la suite d'une demande unilatérale (article 229, § 3, du Code civil), il est prévu que la partie qui sollicite le divorce supporte tous les dépens.

L'auteur propose de mettre fin à la discrimination relevée par la Cour constitutionnelle en appliquant la règle de la compensation des dépens telle que prévue à l'article 1017 du Code judiciaire.

III. DISCUSSION GÉNÉRALE

M. Swennen soutient la proposition de loi à l'examen et se rallie à la justification de celle-ci. L'intervenant sait par expérience que la règle actuelle est fréquemment ressentie comme contraire à la norme de droit telle qu'elle est perçue depuis l'instauration du divorce sans faute.

En outre, la disposition existante paraît conforter ceux qui se cantonnent dans la séparation de fait, refusant ainsi de collaborer à un accord ou à un consentement mutuel. Cette situation n'est compatible ni avec la « culture de consensus » ni avec les principes fondamentaux qui ont guidé le législateur lorsqu'il a modifié la loi sur le divorce au cours de la législature précédente.

La présente proposition peut donc être considérée comme venant parachever la nouvelle législation en matière de divorce, dans le véritable esprit de celle-ci.

Mme Taelman confirme qu'un problème est apparu à la suite de l'arrêt n° 137/2008 du 21 octobre 2008, indiquant que la différence de traitement en cause entre les §§ 1er et 3 de l'article 229 du Code civil n'était pas raisonnablement justifiée et que, dès lors, l'article 1258, alinéa 2, du Code judiciaire violait les articles 10 et 11 de la Constitution.

Spreekster verwijst ter zake ook naar een wetsvoorstel ingediend in de Kamer van volksvertegenwoordigers door de dames Lahaye en Van Cauter (St. Kamer, nr. 52-1706/01). Hier wordt een andere oplossing geboden door artikel 1258, tweede lid, aan te vullen met de woorden « behoudens andersluidende overeenkomst of wanneer de rechter anders beslist.. »

Spreekster meent dat voorliggend wetsvoorstel dat de regel van de compensatie van de kosten toepast van artikel 1017 van het Gerechtelijk Wetboek, niet volledig tegemoetkomt aan de kritiek van het Grondwettelijk Hof. Aldus blijft een verschil in behandeling bestaan tussen een echtscheiding op grond van artikel 229, § 1, en op grond van artikel 229, § 3. De vraag rijst of een eenvoudige oplossing zou kunnen worden geboden door de echtscheiding op grond van artikel 229, § 3, onder de toepassing te brengen van artikel 1258, eerste lid.

De heer Mahoux denkt dat de hele samenleving cultureel gezien van oordeel is dat er geen verschil mag zijn tussen beide echtscheidingsprocedures. Spreker kan het eens zijn met het idee tot één enkele procedure inzake de kosten te komen, zoals de dames Lahaye-Battheu en Van Cauter voorstellen (zie stuk Kamer nr. 52-1706/01). Zijn wetsvoorstel is tevens een poging tegemoet te komen aan het arrest van het Grondwettelijk Hof door een tussenoplossing te verdedigen, aangezien in de tekst geen sprake meer is van een verliezende partij.

De heer Delpérée wist niet dat ook in de Kamer een tekst was ingediend. Het kan interessant zijn beide voorgestelde oplossingen met elkaar te vergelijken alvorens een standpunt in te nemen.

De heer Vankunkelsven meent dat het goed zou zijn de verschillende mogelijkheden naast elkaar te leggen en af te toetsen.

De staatssecretaris voor Gezinsbeleid staat achter de doelstelling van het wetsvoorstel dat ertoe strekt tegemoet te komen aan het arrest van het Grondwettelijk Hof van 21 oktober 2008. Hij vraagt bedenkijd om het voorliggend wetsvoorstel te kunnen vergelijken met de tekst die in de Kamer van volksvertegenwoordigers werd ingediend.

De heer Mahoux merkt op dat het Grondwettelijk Hof afstand neemt van de tekst die in 2007 in het parlement werd goedgekeurd bij de hervorming van de echtscheiding. Toen ging men ervan uit dat de eisende partij een vorm van schuld op zich nam omdat die partij de scheiding aanvroeg. Spreker gaat niet akkoord met die redenering.

Indien men moet kiezen voor een oplossing waarbij de kosten tussen de partijen worden verdeeld, dan ontkent men het feit dat de scheiding op grond van artikel 229, § 3 voorvloeit uit de wil van één persoon die de aanvraag inleidt en dat er geen verliezende

L'intervenante renvoie également à ce propos à une proposition de loi déposée à la Chambre des représentants par Mmes Lahaye et Van Cauter (doc. Chambre, n° 52-1706/01). Celle-ci prévoit une autre solution, qui consiste à compléter l'article 1258, alinéa 2, par les mots « , sauf convention contraire ou lorsque le juge en décide autrement ... ».

L'intervenante estime que la proposition de loi à l'examen, qui applique la règle de la compensation des dépens prévue à l'article 1017 du Code judiciaire, ne vide pas entièrement la critique émise par la Cour constitutionnelle. Il subsiste en effet une différence de traitement entre un divorce prononcé sur la base de l'article 229, § 1er, et un divorce prononcé sur la base de l'article 229, § 3. Ne pourrait-on pas résoudre simplement le problème en appliquant l'article 1258, alinéa 1er, aux divorces prononcés sur la base de l'article 229, § 3 ?

M. Mahoux pense que l'ensemble de la société estime, culturellement, qu'il ne doit pas y avoir de différence entre les deux procédures en divorce. L'intervenant peut rejoindre l'idée d'en arriver à une procédure unique au niveau des dépens, à l'instar de ce qui est proposé par Mmes Lahaye-Battheu et Van Cauter (voir doc. Chambre n° 52-1706/01). Sa proposition de loi tente également de rencontrer l'arrêt de la Cour constitutionnelle en préconisant une solution intermédiaire puisque le texte ne prévoit plus de partie succombante.

M. Delpérée ignorait que la Chambre des représentants était également saisie d'un texte. Il serait intéressant de comparer les deux solutions proposées avant de prendre position.

M. Vankunkelsven pense qu'il serait bon de mettre les différentes possibilités en regard les unes des autres et de les comparer.

Le secrétaire d'État à la politique des Familles souscrit à l'objectif de la proposition de loi qui vise à rencontrer l'arrêt de la Cour constitutionnelle du 21 octobre 2008. Il demande un délai de réflexion pour comparer la proposition de loi à l'examen au texte qui a été déposé à la Chambre des représentants.

M. Mahoux fait remarquer que la Cour constitutionnelle déjuge le texte qui avait été adopté au parlement en 2007 lors de la réforme du divorce. L'idée à l'époque était de considérer que la partie demanderesse endossait une forme de culpabilité parce qu'elle demandait le divorce. L'intervenant ne partage pas cette analyse.

Si l'on devait opter pour une solution qui partage les frais entre les parties, cela nierait le fait que le divorce fondé sur l'article 229, § 3, résulte de la volonté d'une seule personne qui introduit la demande et qu'il n'y a pas de partie succombante dans une telle procédure. Il

partij is in een dergelijke procedure. Er moet echter een oplossing worden gevonden voor de kosten.

IV. ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

Artikel 1

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2

Mevrouw Taelman dient amendement nr. 1 in (stuk Senaat, nr. 4-1115/2) dat ertoe strekt de regeling omtreft de verdeling van de gerechtskosten bij een scheiding op grond van artikel 229, § 3 van het Burgerlijk Wetboek onder dezelfde regeling te brengen als bepaald in artikel 1258, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek.

De heer Mahoux denkt dat dit amendement een gelijke verdeling van de kosten beoogt voor beide partijen. In zijn wetsvoorstel blijven de kosten voor het inleiden van de echtscheidingsprocedure echter ten laste van de eisende partij en beslist de rechter tot een verdeling van de kosten na de situatie van de partijen te hebben geëvalueerd.

Spreker heeft geprobeerd de financiële belangen in te schatten bij een regeling van de kosten voor een echtscheidingsprocedure.

Voor een echtscheiding met onderlinge toestemming bedragen de inleidingskosten 52 euro. Ze bedragen 82 euro voor een echtscheiding op grond van artikel 229 van het Burgerlijk Wetboek waar 69,5 euro bijkomt voor een verwijzing naar kort geding.

De wet van 27 april 2007 tot hervorming van de echtscheiding beoogde een gelijke behandeling van de partijen. Dat is echter in werkelijkheid niet helemaal het geval wanneer de aanvraag wordt ingeleid door één van de partijen op grond van artikel 229, § 3 van het Burgerlijk Wetboek. Het feit dat de echtgenoten voor een procedure kiezen op grond van artikel 229 van het Burgerlijk Wetboek betekent dat er enkele geschillen zijn over de scheiding zelf. Indien dat immers niet het geval zou zijn, zouden de partijen kiezen voor de echtscheidingsprocedure met onderlinge toestemming.

De staatssecretaris voor Gezinsbeleid wijst erop dat het wetsvoorstel dat in de Kamer werd ingediend (stuk Kamer, nr. 52-1706/01) bepaalt dat de rechter beslist hoe de kosten worden verdeeld op grond van de omstandigheden.

faut cependant trouver une solution par rapport aux dépens.

IV. DISCUSSION DES ARTICLES

Article 1er

Cet article n'appelle aucune observation.

Article 2

Mme Taelman dépose l'amendement n° 1 (doc. Sénat, n° 4-1115/2) visant à prévoir que le régime de répartition des frais de justice en cas de divorce fondé sur l'article 229, § 3, du Code civil est celui prévu à l'article 1258, alinéa 1er, du Code judiciaire.

M. Mahoux pense que cet amendement vise à introduire une répartition égale des frais entre les parties alors que, dans sa proposition de loi, les frais d'introduction de demande en divorce restent à charge de la partie demanderesse et que c'est au juge qu'il revient de répartir les frais en évaluant la situation des parties.

L'intervenant a cherché à évaluer les enjeux financiers liés au règlement des dépens dans le cadre d'une procédure en divorce.

Pour un divorce par consentement mutuel, les frais d'introduction s'élèvent à 52 euros. Ils s'élèvent à 82 euros pour un divorce basé sur l'article 229 du Code civil, auxquels il faut ajouter 69,5 euros s'il y a un renvoi en référencé.

La loi du 27 avril 2007 réformant le divorce visait à mettre les parties sur pied d'égalité. Ce n'est cependant pas totalement le cas dans les faits lorsque la demande est introduite par une des parties sur la base de l'article 229, § 3, du Code civil. Le fait que les conjoints optent pour une procédure basée sur l'article 229 du Code civil signifie qu'il y a quelques divergences sur le fait du divorce. En effet, si tel n'était pas le cas, ils utiliseraient la procédure de divorce par consentement mutuel.

Le secrétaire d'État à la politique des Familles fait remarquer que dans la proposition de loi déposée à la Chambre des représentants (doc. Chambre, n° 52-1706/01), il est prévu, en ce qui concerne les dépens, que c'est au juge qu'il appartient de décider comment il faut répartir les dépens en fonction des circonstances de la cause.

Mevrouw Cromb  -Berton benadrukt dat dit overeenstemt met het wetsvoorstel van de heer Mahoux.

De heer Mahoux stipt aan dat hij bereid is de tekst op dat punt te verduidelijken.

Mevrouw Taelman denkt dat men ook in het geval moet voorzien waarin de partijen onderling overeenkomen hoe ze de kosten onder elkaar zullen verdelen.

De staatssecretaris voor Gezinsbeleid schaart zich achter die opmerking : de voor de rechter gehomologeerde overeenkomsten kunnen de manier bepalen waarop de kosten worden vereffend : als compensatie, gedeeld of volledig ten laste van de aanvrager.

De heer Mahoux betwijfelt of het vaak voorkomt dat de partijen onderling overeenkomen hoe de kosten zullen worden verdeeld als een echtscheidingsprocedure bij eenzijdig verzoek wordt ingeleid op grond van artikel 229, § 3, van het Burgerlijk Wetboek.

De staatssecretaris benadrukt dat heel wat procedures worden ingeleid op grond van de nieuwe echtscheidingsprocedure en dat heel wat overeenkomsten worden gehomologeerd op het ogenblik van de inleiding van de procedure. Die overeenkomsten reiken veel verder dan enkel de verdeling van de kosten.

Na deze bespreking dienen de heer Van Parys c.s. amendement nr. 2 in (stuk Senaat, nr. 4-1115/2) dat voorstelt artikel 1258 van het Gerechtelijk Wetboek te vervangen als volgt: « Behoudens andersluidende overeenkomst worden de kosten door de rechter omgeslagen onder de partijen, rekening houdend met alle omstandigheden van de zaak ».

De commissie gaat akkoord met die formulering.

V. STEMMINGEN

Artikel 1 wordt eenparig aangenomen door de 9 aanwezige leden.

Amendement 1 wordt ingetrokken.

Amendement 2 wordt eenparig aangenomen door de 9 aanwezige leden.

Het geamendeerde wetsvoorstel in zijn geheel wordt eenparig aangenomen door de 9 aanwezige leden.

* * *

Mme Cromb  -Berton souligne que cela correspond à la proposition de loi déposée par M. Mahoux.

M. Mahoux indique qu'il est disposé à préciser le texte sur ce point.

Mme Taelman pense qu'il faut en outre prévoir l'hypothèse dans laquelle les parties conviennent entre elles de la répartition des dépens.

Le secrétaire d'état aux Familles se rallie à cette remarque : les accords homologués devant le juge peuvent régler la manière dont les dépens vont être liquidés, en compensation, en partage ou pris en charge totalement par le demandeur.

M. Mahoux doute qu'il soit fréquent que les parties conviennent entre elles de la répartition des dépens dans le cadre d'une procédure introduite par une requête unilatérale basée sur l'article 229, § 3, du Code civil.

Le secrétaire d'état souligne que de très nombreuses procédures sont introduites sur la base de la nouvelle procédure en divorce et que de nombreux accords sont homologués au moment de l'introduction de la procédure. Ces accords couvrent des domaines beaucoup plus larges que la seule répartition des dépens.

Au terme de cette discussion, MM. Van Parys et consorts déposent l'amendement n   2 (doc. Sénat, n   4-1115/2), qui propose de remplacer l'article 1258 du Code judiciaire par ce qui suit : « Sauf convention contraire, les dépens sont compensés entre les parties par le juge, compte tenu de toutes les circonstances de la cause ».

La commission se rallie à cette formulation.

V. VOTES

L'article 1er est adopté à l'unanimité des 9 membres présents.

L'amendement n   1 est retiré.

L'amendement n   2 est adopté à l'unanimité des 9 membres présents.

L'ensemble de la proposition de loi amendé est adopté à l'unanimité des 9 membres présents.

* * *

Met dezelfde eenparigheid wordt vertrouwen geschonken aan de rapporteur voor het opstellen van dit verslag.

De rapporteur; *De voorzitter;*
Francis DELPÉRÉE. Patrik VANKRUNKELSVEN.

À la même unanimité, confiance a été faite au rapporteur pour la rédaction du rapport.

Le rapporteur; *Le président;*
Francis DELPÉRÉE. Patrik VANKRUNKELSVEN.